

Не лише свято, а й оцінювання стану сучасного книговидання

*Ірина Погореловська,
завідувач відділу Міжнародної
системи стандартної
нумерації книг (ISBN)
Книжкової палати України*

*"Людина збирає книжки,
а книжки збирають людину"
(парадокс В. Б. Шкловського)*

Про Львів можна говорити і писати багато, адже історія цього унікального українського міста — від першої писемної згадки про нього в Руському літописі — налічує сім з половиною століть. Його архітектурний ансамбль, створений талановитими місцевими та іноземними зодчими з Італії, Польщі, Німеччини, Нідерландів, Франції, вражає поєднанням стилів (ренесанс, бароко, ампір), витонченістю і довершеністю форм, що робить Львів справжнім музеєм під відкритим небом. Недарма історичну центральну частину міста внесено до Світової спадщини ЮНЕСКО. Затишні кав'ярні, розташовані на вузьких вуличках, що "зміяються" Старим містом, гостинно "запрошують" усіх спраглих до приємних і теплих вражень на каву й "до кави", гарячу "чоколяду", приготувану за старими галицькими рецептами, й духмяний карпатський чай. Особливо Львів гарний восени, коли дерева вкриваються легким бурштином, який невдовзі тьмяним золотом листя впаде під ноги перехожим, лагідне сонце промінчиками золотавить верхівки церков, костелів і монастирів, а повітря — напоєне танучими ароматами l'été Indien¹. Коли дивишся на Львів із Замкової гори, тобі здається, що це старовинне місто, занурене в осінній серпанок та оповите кавовим ароматом, начебто застигло в просторі й часі. Та це враження, насправді, оманливе, бо цієї пори Львів вирус чи не найбільше за увесь рік. Вже шістнадцятий рік поспіль, саме в цей час, неначе коштовним намистом, по ньому "розсипаються" яскраві перформанси, мистецькі та книжкові акції, виставки, авторські зустрічі та автограф-сесії, літературні тандеми українських і закордонних письменників, літературні марафони, конкурси та значна кількість інших цікавих заходів, які щодня відбуваються в рамках роботи Міжнародної книжкової виставки-ярмарку "Форум видавців у Львові". Указом Президента України від 20.09.2007 № 902 "Форуму видавців у Львові" — найбільшому у світі ярмарку української книги, надано статус загальнонаціонального заходу. Недавно Анатолій Мураховський, тимчасово виконуючий обов'язки Голови Держкомтелерадіо, та президент ГО "Форум видавців" Олександра Коваль підписали Угоду про спільну організацію підготовки і проведення Міжнародної книжкової виставки "Форум видавців у Львові" — з метою популяризації української книги та сприяння розвитку видавничої справи, з широким залученням вітчизняних та зарубіжних учасників, а також створення сприятливих умов для популяризації вітчизняної видавничої продукції, підвищення рівня розвитку національного книговидання, розширення

професійних, ділових і комерційних контактів видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.

За розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.07.2009 № 737-р, Міжнародний форум видавців частково фінансується з державного бюджету (бюджетна програма 1701170 "Інформаційне та організаційне забезпечення участі України у міжнародних форумах, конференціях, виставках"). Цього року на проведення Форуму з державного бюджету виділено 100 тисяч гривень. До складу Оргкомітету увійшли А. Мураховський, О. Коваль, В. Шевченко, О. Афонін, В. Бабілюшко, О. Бенч, І. Держко, М. Жулинський, В. Косів, А. Курков й М. Матіос. До організації та проведення Форуму залучаються також кошти з бюджетів міста Львова та Львівської області. Фінансова підтримка щороку надходить від міжнародних фондів, амбасад іноземних держав. Все це дає можливість з року в рік збільшувати масштабність Форуму, урізноманітнюючи програму заходів, залучаючи все більше учасників з усіх регіонів країни та із за кордону, запрошуючи відомих усьому світові майстрів красивого письменства, літературознавців.

Цьогоріч книжковий Форум, під традиційним гаслом: "Час читати!", відбувся з 10—13 вересня. Організатори: ГО "Форум видавців", Львівська міська рада, Державний комітет телебачення та радіомовлення України, Львівська обласна державна адміністрація, Львівська обласна рада, Управління у справах поліграфії та телерадіопросторору, Управління культури і туризму, Головне управління освіти і науки, Управління у справах сім'ї, молоді та спорту. Офіційні партнери: Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів (УАВК), Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, Мистецьке об'єднання "Дзига". Партнери: Мережа книгарень "Книжковий супермаркет", видавництво "Мікко", Книжковий світ "BOOKLAND", //гудімов арт проект.

У рамках XVI Форуму відбулося понад 250 різних заходів, найголовніші з яких: Всеукраїнський конкурс "Книга Форуму видавців-2009"; бізнес-форум на тему "Українське книговидання в умовах кризи: час змін" за участю керівників Держкомтелерадіо та місцевих органів влади, політиків, видавців, журналістів, експертів — представників інших країн; четвертий Міжнародний літературний фестиваль; збирання книжок для сільських та шкільних бібліотек Львівської області, а також для малозабезпечених родин (благодійна акція "Подаруй дитині книжку"), а також ціла низка не менш цікавих заходів.

10 вересня, у перший день роботи форуму, його відвідав Президент України Віктор Ющенко, який взяв участь в офіційному відкритті книжкового дійства, а також провів зустріч з інтелігенцією Львівщини, студентами та викладачами у Національному університеті імені Івана Франка. Під час зустрічі з представниками львівської громади Віктор Ющенко наголосив на тому, що його глибоко непокоїть відсутність реального зв'язку між владою та інтелігенцією і закликав до активнішого діалогу, підкресливши, що саме інтелігенцію можна вважати "найвищим рівнем" національної еліти. У своєму зверненні до учасників і гостей Форуму Віктор Ющенко сказав, що найперше хоче привітати українського читача, і зазначив, що книжковий ярмарок у Львові — велике свято культури, яке давно вийшло за межі України, є відображенням багатства, талантів і можливостей, які має наша країна, проте це ще один привід для держави критично оцінити ситуацію, взяти на себе відповідальність та нарешті проїнятися долею української книжки. Віктор Ющенко сказав, що його як Президента України не може не хвилювати стан національного книговидання і вкотре закликав владу відновити його належне фінансування і разом дбати про розвиток книговидавничої сфери та попросив кожного українського громадянина читати, любити і особисто підтримати рідну книжку. Віктор Андрійович окремо, з глибокою шаною, звернувся до Почесного гостя цьогорічного літературного фестивалю пана Юстейна Гордера — відомого норвезького письменника та філософа, від-

¹ Бабине літо (фр.)

значивши, що пан Ю. Гордер є важливим гостем для всієї України і що нас усіх захопив "Світ Софії" (цей роман про історію філософії Ю. Гордера став світовим бестселером у 1995 та 1996 роках, його перекладено понад п'ятдесятма мовами світу) і висловив щире сподівання, що письменника захопить дивовижний світ України, непростий, складний, досить незнаний. Але в його життєвих пристрастях є загальнолюдська мудрість, добро і велика національна таємниця, яка змушує йти вперед, бути сильним народом і промовляти до світу власним голосом, власним серцем і, безумовно, власною книжкою.

На фото: М. І. Сенченко, директор ДНУ "Книжкова палата України імені Івана Федорова", доктор технічних наук, професор одержує високу нагороду від Президента України В. А. Ющенка

На фото (зліва направо): Б. М. Петренко — голова профкому ВАТ "Поліграфкнига" КП ДАК "Укрвидавполіграфія", м. Київ; В. І. Нічка — голова правління ВАТ "Львівська книжкова фабрика "Атлас" КП ДАК "Укрвидавполіграфія", м. Львів; І. С. Руденко — головний редактор ДНВП "Картографія", м. Київ; М. І. Сенченко — директор ДНУ "Книжкова палата України імені Івана Федорова", м. Київ; О. О. Бойко — директор ДП "Державне спеціалізоване видавництво "Либідь" м. Київ; О. В. Афонін — президент УАВК, м. Київ; І. М. Новоселецька — виконавчий директор УАВК, м. Київ; Б. В. Дурняк — ректор УАД, м. Львів; І. А. Мельник — директор ДП "Всеукраїнське спеціалізоване видавництво "Світ", м. Львів

Віктор Ющенко вручив нагороди та подяки Президента України за вагомий особистий внесок у розвиток національного книговидавництва, високі здобутки у популяризації української книги і побажав всім здоров'я, щастя й творчого натхнення.

Після вручення державних нагород Президент завітав до Палацу Мистецтв, де оглянув книжкові експозиції, спілкувався з видавцями, уважно ознайомився з книжковими новинками і деякі з них придбав для своєї бібліотеки, зокрема новий роман Галини Вдовиченко "Тамдевін". Після огляду експозиції Президент залишив запис у книзі почесних відвідувачів "Форуму видавців у Львові".

Увечері, на сцені Львівського театру опери і балету імені Соломії Крушельницької — архітектурної перлини, збудованої у неоренесансному стилі, що, як і паризька та віденська опери, вважається одним з найкрасивіших театрів Європи, відбулося урочисте відкриття Четвертого Міжнародного літературного фестивалю. Цьогоріч у його рамках відбулося 154 акції, участь в яких взяли — понад 260 митців (72 — з-за кордону), серед них письменники, художники, музиканти, діячі культури, з різних кутків світу, а саме: України, Австрії, Білорусі, Великої Британії, Ізраїлю, Італії, Латвії, Литви, Німеччини, Норвегії, Польщі, Росії, Сербії, Словаччини, США, Угорщини, Франції, Хорватії, Чехії, Швейцарії, Шотландії, Каталонії (області Іспанії). Майстри літературного слова з Італії та Каталонії відвідали Фестиваль уперше. Одними з важливих складових цього заходу стали своєрідні літературно-музичні мікси. У цьому сезоні слухачам "смакували" творчі тандеми культового російського прозаїка Андрія Бітова та пітерських джазистів "Пушкін-бэнд", письменника, поета Сергія Жадана та харківського гурту "Собаки в космосі", поетеси Любові Якимчук і контрабасиста Марка Токара. Найбільшу акцію фестивалю "Ніч поезії і музики нон-стоп", що тривала вісім годин і в якій взяла участь 67 поетів, 2 художники та музичні гурти "ShockolaD" і "MT-3", відвідали близько 1250 слухачів. Організовано 12 проєктів, кураторами яких виступили Сергій Жадан, Іздрік, Ірена Карпа, Олесь Доній, Галина Крук, Любка Дереш, Людмила Таран, Ігор Сід, Наталка Сняданко, Олег Коцарев, Юрій Кучерявий та багато інших. Відбулися також дискусії — "Переклад: наслідування, тлумачення чи коментар?", "Сучасна література: національне versus глобальне", "Чи потрібна європейцям свобода?", "Що потрібно українській літературі, аби бути успішною за кордоном?", "Російська поезія за межами Росії".

Сценарій святкового вечора був створений організаторами за мотивами творів Юстейна Гордера, лауреата багатьох престижних міжнародних літературних премій, кавалера Норвезького королівського ордена св. Олафа. Діалоги акторів, відеоряд з фотографій задумливих нордичних краєвидів — норвезьких фьордів, вузьких, звивистих морських заток із скелястими берегами, що утворилися 25 мільйонів років тому, коли льодовики поступово танули і відступали в море, а також класична музика, зокрема "Пори року" Вівальді та оригінальні вокально-інструментальні імпровізації у виконанні етно-джазового гурту "ShockolaD", створювали інтелектуально-емоційну напругу, вочевидь, покликану налаштувати глядацьку аудиторію на філософські розмисли на одвічні теми — буття, відношення людини і світу, плінності часу і, звичайно ж, домінантою усього вечора прозвучала тема особливої ролі Книги, що споконвіку "несе варту" на службі інтересів людства щодо збереження його історичної, культурної та наукової спадщини.

Цього року кожен із гостей Форуму також мав нагоду долучитися до світу Софії, послушавши лекцію Юстейна Гордера в межах проєкту "Університетські діалоги", що відбулася 11 вересня у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Львівське видавництво "Літопис" перевидало всі книжки цього письменника, що були перекладені українською (переклад з норвезької Наталки Іванчук). До того ж, усі поціновувачі творчості Ю. Гордера мали змогу відвідати його автограф-сесію та презентацію нової книжки "Замок у Піренеях", що відбулася в затишному Італійському подвір'ї Львівського історичного музею (варто окремо відзначити, що український переклад цієї книги вийшов у "Літописі" найпершим у світі). Директор видавництва "Літопис" Михайло Комарницький, як і ведеться в Україні, подарував іменитому гостю на згадку вишиванку. За три дні гостювання в Україні письменник встиг відвідати Національний заповідник "Софія Київська" — земне втілення Премудрості Божої, прочитати лекції у Національному університеті "Києво-Могилянська академія", прогулятися книжковим ярмарком.

Кульмінацією урочистого вечора в оперному театрі стало оголошення результатів конкурсу "Книга Форуму видавців", вручення Гран-прі, відзнак та нагород його переможцям, визначених журі, серед членів якого: літератори (письменники та перекладачі); літературознавці та літературні критики; фахівці бібліотечної справи; педагоги; нау-

ковці; митці; журналісти; громадські діячі, політики та державні службовці; представники іноземних амбасад і культурних фондів; представники інших професійних середовищ. Видання, допущені до участі в конкурсі оцінювалися за такими критеріями як: оригінальність, художня, публіцистична чи наукова цінність і вагомість змісту; цілісність та новизна концепції; відповідність оформлення (концепції) та виконання жанрові; актуальність та суспільний резонанс; якість редакційної підготовки, у тому числі літературне, наукове, технічне, художнє редагування, коректура, художнє оформлення, кольоровідтворення (для повноколірних видань). Гран-прі XVI Форуму видавців нагороджено книгу "Лексикон львівський: поважно і на жарт" (Львів: Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 2009), автори Наталія Хобзей, Оксана Сімович, Тетяна Ястремська, Ганна Дидик-Меуш, яку репрезентує О. Тріль, молодший науковий співробітник відділу української мови Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України.

Найкращими книжками Форуму видавців-2009 визнано такі: 1. Тетяна Кара-Васильєва. Історія української вишивки (Київ: Мистецтво, 2008); 2. Олександр Найден. Народна ікона Середньої Наддніпрянщини в контексті селянського культурного простору (Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2009); 3. Роксолана Косів. Українські хоругви (Київ: Оранта, 2009); 4. Українські літературні школи та групи 60-90-х рр. XX ст.: Антологія вибраної поезії та есеїстики / упорядник Василь Габор (Львів: ЛА "Піраміда", 2009); 5. Оксана Пахльовська. Ave, Eugora! (Київ: Університетське видавництво "Пульсари", 2009); 6. Богдан-Ігор Антонич. Повне зібрання творів / передмова Миколи Ільницького, упорядкування і коментарі Данила Ільницького (Львів: Літопис, 2009); 7. Тарас Шевченко. Кобзар / 3 ілюстрації Василя Седляра (Київ: Дух і літера-Оранта, 2009); 8. Йосиф Рацінгер (Венедикт XVI). Ісус з Назарету. Від хрещення в Йордані до Переображення (Жовква: Місіонер, 2009); 9. Блез Паскаль. Думки (Київ: Дух і літера, 2009); 10. Микола Ільницький. На перехрестях віку: У 3 кн. Кн. I, II, III (Київ: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2008—2009); 11. Український космос: Космічна енциклопедія (Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2009); 12. Володимир Овсійчук. Мистецька спадщина Тараса Шевченка в контексті європейської художньої культури (Львів: Інститут народознавства НАН України, 2008); 13. Римська елегія / з латинської переклав Андрій Содомора (Львів: Літопис, 2009); 14. Корпоративна соціальна відповідальність: підручник / за загальною редакцією доктора економічних наук, професора Т. С. Смовженко, доктора економічних наук, професора А. Я. Кузнєцової (Київ: Університет банківської справи Національного банку України, 2009); 15. Степан Гудзь, Світлана Гнатуш, Ірина Білінська. Мікробіологія (Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2009).

У роботі книжкового ярмарку взяло участь понад 600 вітчизняних та іноземних видавництв і видавничих організацій, виготовлювачі та розповсюджувачі видавничої продукції, гуртівні і підприємства роздрібної книжкової торгівлі, виробники й розповсюджувачі електронних видань, аудіо- та відеопродукції, програмного забезпечення, літературні агенції, бібліотеки, громадські організації, асоціації, культурні центри та фонди. Відбулися засідання "круглого столу", на яких зроблено спектральний аналіз проблем, що сьогодні є актуальними для вітчизняних суб'єктів видавничої справи, і намічено шляхи їхнього вирішення. Одне із цих засідань було присвячене такій актуальній темі — "Український книжковий ринок як периферія російського: необхідність перезавантаження", учасниками якого стали — Юрій Макаров (телеведучий, режисер, сценарист, письменник), Олександра Коваль (президент ГО "Форум видавців"), Олександр Афонін (президент УАВК), Олександр Красовицький (директор ТОВ "Видавництво "Фоліо"), Ростислав Семків (директор видавництва "Смолоскип"), Діана Ключко (шеф-редактор ТОВ "Грані-Т") та ін.

На вулицях і в кав'ярнях Львова тими днями, крім Юстена Гордера, можна було зустріти визнаних представників сучасної європейської літератури: Марєка Краєвські (Польща), Ірен Френч (Франція), Колю Менсінга (Німеччина), Джона Бернсайдя (Велика Британія). З українських письменників на Форум завітали Оксана Пахльовська (Україна/Італія), Юрій Андрухович, Ірен Раздобудько, Андрій Кокотюха, Галина Вдовиченко, Сергій Жадан, Євгеній Кононенко, Андрій Курков, Євген Сверстюк та ін. Переважна більшість авторів провели автограф-сесії та презентували свої нові твори й взяли участь у літературних тандемах, марафонах, чатах.

На Форумі було представлено новий довгоочікуваний роман Оксани Забужко "Музей покинутих секретів", присвячений темі УПА, два розділи якого вже побачили світ у п'ятому числі журналу "Сучасність". На написання цього твору в авторки пішло майже п'ять років. На жаль, шанувальникам літературного таланту пані Оксани на Форумі запропонували придбати не книгу, а поки що тільки номер згаданого журналу.

Оксана Пахльовська — дочка видатної української поетеси Ліни Костенко, добре відома в Україні, письменниця, культуролог, науковий співробітник Інституту літератури НАН України, лауреат премії імені Василя Симоненка та Олени Теліги, презентувала свою книгу "Ave, Eugora", надруковану видавництвом "Пульсари" в 2008 році (накладом 5000 примірників). Пані Оксана упродовж багатьох років живе і працює в Італії, є професором Римського університету "Ла Сап'єнца", очолює там кафедру україністики, яку сама, до речі, й створила, однак продовжує активно співпрацювати з Україною, гостро переживаючи всі процеси, що відбуваються на шляху її інтеграції в Європу, і відображаючи це в своїх творах. Назва книги, до якої увійшли публіцистичні, культурологічні та політичні статті на тему взаємодії України з Європою за роки незалежності, є символічною, бо "Ave" латиною має два значення — вітання й прощання. Книга О. Пахльовської вже здобула високу оцінку від української інтелектуальної еліти.

Марія Матіос, визнана майстриня літературного слова, лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка 2005 року за роман "Солодка Даруся", на Форумі видавців презентувала два видання: "Кулінарні Фіглі" — доповнений і перероблений "Фуршет" і новинку "Чотири пори життя" (тексти з раннього періоду творчості авторки).

На Форумі також відбулася презентація нового твору лауреата премії "Благовіст" 2003 року за збірку поезій "У завтрашнім колись" та "Золоте перо" 2007 року як авторки і ведучої програми "Виміри життя" на радіо "Свобода" — "Вільна Європа", Надії Степули "Сім дощів", що вийшла в світ у започаткованій ще в 2003 році серії "Зона Овідія" (Видавництво "Факт", Київ), і яку літературознавці вважають справжньою подією в українській поезії.

Відомий польський автор детективних романів про бреславського інспектора Ебергарда Мокка — Марєк Краєвські, доктор класичної філології, у голубій залі Палацу

Потоцьких представив на суд своїх шанувальників нове кримінальне чтиво — роман "Візит до Мінотавра" в українському перекладі (Літературна агенція "Піраміда", Львів), дія якого, розгортається у довоєнному Львові. Цікаво, що вперше письменник відвідав Форум видавців у минулому році й був просто зачарований містом і його аурую, саме тому й обрав його головним місцем карколомних пригод свого головного героя.

А що вже до дитячої літератури, то годі й згадати всі назви, експонованих видань, бо цього року Форум став осередком справжнього розвою дитячої літератури. Часом складалося враження, що водограй з яскравих книжкових обкладинок ІП "Видавництво "Махаон-Україна", ТОВ "Видавництво Старого Лева", ТОВ "Видавництво Івана Малковича "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", Державного спеціалізованого видавництва дитячої літератури "Веселка", ТОВ "Видавництво "Книжковий Хмарочос", ТОВ "Перо", ТОВ "Казка", ТОВ "Видавництво "Країна Мрій", ТОВ "Видавництво "Пегас" та багато інших виїде з берегів Палацу Мистецтв і от-от "виплеснеться" на вулиці грайливою веселковою хвилею. На жаль, заявлена в суботній програмі зустріч щодо проблем у виданні дитячої літератури, яка мала проходити в приміщенні Львівської організації НСПУ, чомусь не відбулася (вочевидь, з об'єктивних причин). Представники львівських бібліотек, молода львівська письменниця Мар'яна Тарнавська та авторка цієї статті марно протупцювавши півгодини біля буд. № 17 по вул. С. Крушельницької в очікуванні учасників: Ігоря Калинця, Мар'яни Савки, Миколи Петренка, Богдана Стельмаха, Оксани Думанської, Віктора Палинського, Володимира Бондаренка, Теодори Савчинської-Латик, Галини Капиніс, Анатолія Городницького, — мусили вертати у Палац Мистецтв.

Слід відзначити, що багатий на усілякі культурні події Форум, серед всього різноманіття заходів, також подарував усім бажаним зустріч з неперевершеними роботами відомого художника-графіка Сергія Якутовича — в рамках його проекту "Гоголь народився...". На виставці, організаторами якої виступили "ЯГалерея" за підтримки Міністерства культури і туризму України, в Національному музеї імені Андрея Шептицького у Львові, були репрезентовані його графічні роботи, інсталяції за мотивами творів Миколи Гоголя, а також п'ятдесят портретів самого письменника. Цю експозицію раніше вже було представлено в штаб-квартирі ЮНЕСКО у Парижі, що, власне, ознаменувало собою відкриття Року Гоголя в світі, а пізніше в Українському домі в Києві та Культурному центрі України в Москві. Яскравим штрихом до портрету міста в ці погодні дні, що додав йому ще більшого шарму, став арт-фестиваль "Парад левів у Львові", організований ГО "Срібні крила" за підтримки Львівської міської ради. На площі Ринок, перед міською ратушею, розмістилася певно половина "прайду" цих представників сім'ї котятих в натуральну величину, розмальованих, скільки стало фантазії, відомими особистостями України. І насамкінець, хочеться зауважити, що Форум видавців у Львові, перефразовуючи Гемінґвея, це Свято книги, що завжди з тобою, адже пройде зовсім небагато часу й видавці упродовж року заходяться готувати до випуску в світ нові книжки, аби наступного разу у Львові порадувати читачів їхніми презентаціями, зустрічами з авторами, цікавими яскравими перформансами. А поки що, деяким з видавців довелося нашвидкоруч перепакувати валізи, стати на крило і ... "Ave, Frankfurt!" — у сенсі "Привіт, Франкфурте!".